

Plv. hoge commissaris (Gieben) aan minister van Uniezaken en Overzeese Rijksdelen (Van Maarseveen), 21 aug. 1950

Zoals in mijn 416 aangekondigd, zond ik Woensdag 16 dezer enige stafambtenaren naar Makassar, teneinde de toestand op te nemen en besprekingen te voeren met vertegenwoordigers van de Nederlandse bevolkingsgroep. Door Van Straten was inmiddels medegedeeld, dat de te Makassar . (een woord onleesbaar) . Nederlandse ambtenaren in RIS-dienst, na deze herhaalde troebelen, dringend om Nederlandse bescherming vroegen. Aangezien het mij evident voorkwam, dat een beroep dezer ambtenaren op de garantiewet zou moeten worden gehonoreerd en het uiterst noodzakelijk leek de spanning in deze groep enigermate weg te nemen, heb ik gemeend gebruik te moeten maken van de mij reeds eerder verleende bevoegdheid om in noodgevallen van de in de garantiewet voorgeschreven procedure af te wijken. Ik gaf daarom machtiging desnodig te verklaren, dat afvloeiing op basis van de garantiewet zonder meer (dus zonder inschakeling commissie) zou open staan. Daarnaevens zou onder ogen moeten worden gezien of versnelde afvoer uit Makassar door omschakeling van militair vervoer in burgervervoer, als aangegeven in mijn 416, noodzakelijk zou zijn. Ik gaf echter order voorshands iedere schijn van evacuatie te vermijden, omdat de reeds ontvangen berichten over teruggekeerde rust en orde hiertoe geen aanleiding gaven. Een tweetal besprekingen, respectievelijk met vertegenwoordigers uit de ambtenaren en met de Handelsvereniging, bracht een scherpe tegenstelling aan het licht. Bij de ambtenaren, hoewel zij reeds tevoren hun hart tegenover van Straten hadden kunnen luchten, heerste een stemming van verbittering en verontwaardiging, hoofdzakelijk voortvloeiende uit het feit, dat men zich door Nederland in de steek gelaten voelde. Bij Handel daarentegen was het gevoel van opluchting overheersend en wachtte men vol vertrouwen op de maatregelen, die directies zouden nemen om het personeel en hun gezinnen weer op hun verhaal te brengen. Mededeling omtrent toepasselijk-verklaring van de garantiewet en omtrent het streven naar versnelde afvoermogelijkheid naar Nederland bracht onder de ambtenaren een volslagen ommekeer teweeg, vooral toen duidelijk werd, dat het hier geen vage beloften betrof en dat zelfs 2 ambtenaren van HC zouden achterblijven om inlichtingen te geven en de nodige gegevens te verzamelen. Uit de vergadering gingen stemmen op, dat afvloeiing in vele gevallen niet nodig zou blijken en dat een groot aantal ambtenaren reeds gebaat zou zijn met overplaatsing naar elders of zelfs met faciliteiten voor vooruitzending van gezin. Hiervoor werd intermediair van het HC toegezegd. Nu de mogelijkheid tot afvloeiing in direct bereik werd gesteld, verminderde de animo ertoe. Verwacht kan worden, dat de eerste afvoer door de mijnerzijds reeds opgehouden accommodatie kan worden opgevangen en dat eerst in September en waarschijnlijk pas in October enige scheepsruimte voor Makassargevallen zal moeten worden vrijgemaakt. Vooral indien van Indonesische zijde medegewerkt wordt aan een vlotte inwilliging en uitvoering van overplaatsingsverzoeken geloof ik niet dat de afvloeiing abnormale vormen zal aannemen. Het spreekt vanzelf - en dit is de ambtenaren ook uitdrukkelijk voorgehouden - dat de mogelijkheid om aldus op een vereenvoudigde wijze op voet van de garantiewet af te vloeien niet voor onbeperkte duur kan worden opgehouden. Ten aanzien van verzoeken van hen, die zich niet reeds dadelijk door de daartoe aangewezen HC-ambtenaren hebben laten registreren, zal de vereenvoudigde procedure slechts bij uitzondering kunnen worden toegepast. Intussen zal ik daarbij voorzichtig te werk moeten gaan, enerzijds om niet door het stellen van een termijn een ieder als het ware uit te nodigen zich tijdig veilig te stellen, anderzijds om niet de schijn te wekken van op gedane toezeggingen terug te komen.

De algemene situatie in Makassar viel erg mee. De militaire controle bij toegang tot de stad is zeer summier en correct en het leven ging weer zijn normale gang. Ook 17 Augustus was alles rustig, er was geen militair vertoon. Opvallend weinig belangstelling bij recepties, vooral bij die van APRIS. De verwoesting beperkt zich hoofdzakelijk tot kampongs in de omgeving van KL-kampementen

en de schade aan Europese woonhuizen en andere gebouwen is betrekkelijk gering. Het aantal slachtoffers is echter veel groter dan aanvankelijk geschat en zal volgens de laatste taxatie tussen de 2 en 3 duizend belopen, wederom in hoofdzaak Indonesische burgers. Vooral in geëvacueerde huizen in de vuurlinie is veel gerampokt en ook enkele openbare gebouwen, waaronder de sociëteit, moesten het ontgelden. De wederwaardigheden van het commissariaat zijn bijzonder ongunstig. Uit de tuin van Van Straten is de vlag weggehaald, hoewel ver van het strijdtoneel liggende is zijn huis verschillende malen doorschoten, er is door APRIS-militairen huiszoeking gedaan, het kantoorgebouw is gerampokt, zijn beide stafambtenaren zijn bedreigd, beledigd, en zelfs ernstig gemolesteerd. Ik wacht een telegrafisch aangevraagd rapport van Van Straten af voor indiening van een protest als in Stikker 126 verzocht. Men verwacht, dat door de afvoer van KL-militairen en hun gezinnen een zekere ontspanning zal intreden, doch men is wel bevreesd, dat de guerrilla's, die na aan de strijd te hebben deelgenomen naar het binnenland zijn afgevoerd, na verloop van tijd weer in de stad zullen infiltreren. Van Straten meent, dat aan vertrekkende Nederlandse burgers geen moeilijkheden in de weg zullen worden gelegd. De HC vertegenwoordigers hadden nog een onderhoud met Ir. Putuhena, die bereid is aan de overplaatsing van Nederlandse ambtenaren waar mogelijk medewerking te verlenen.. Mijn onderhoud met Hatta heeft nog niet kunnen plaats vinden. Wel besprak ik de ambtenarenmoeilijkheden op een receptie even met daarvoor begrip tonende Anak Agung.